

POZIȚII ALE PUBLICISTICII ROMÂNEȘTI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ

de PAUL GRIGORIU

Patrimoniul de cultură și creație al trecutului nostru ne preocupă în general ca document de epocă, de moment strict istoric, dar în special ne interesează ca dimensiune pentru structura adevăratului patriotism, element activ în dezvoltarea civilizației contemporane de care societatea are nevoie. Decantînd în acest scop activitatea publicistică din perioada 1877—1878 în funcție de factorii materiali și spirituali ai vremii, distingem valențe educative ale publicisticii românești demne de valorificare și popularizare.

Biografia presei. În al treilea deceniu din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, presa își căuta calea specifică de afirmare, era dotată cu puține mijloace tehnice moderne, avea o experiență redusă. În ciuda acestor greutăți, gazeta ca element de informație și instrument politic a izbutit să-și definească profilul, despărțindu-se de surorile sale de cultură și satiră¹. Atunci s-a încheiat presa editată de grupări politice, ziarele s-au înmulțit și nu odată ele se vor găsi și în dispute demagogice. Forțele politice, fără programe distincte, și-au încrucișat spadele pe terenul presei; acest spectacol al polemicii fără principii a durat multe decenii².

Desigur că buna tradiție nu s-a stins, ea a continuat și s-a afirmat cu putere în perioada luptelor pentru cucerirea independenței de stat. Liberalii editau în București ziarele „Românul”, „Telegraful” și „Dorobanțul”, iar conservatorii aveau ca organe de presă „Timpul”, „România liberă”, „Presa” și „Răsboiul”. În peisajul publicistic s-au mai înscris și alte gazete cu apariție mai puțin regulată; așa au fost în Capitală „Steaua României”, „Independența română” și „Constituționalul”, iar în provincie „Ialomița” și „Gazeta de Bacău”³. De reală popularitate în orașele de provincie s-au bucurat în epocă gazetele: „Curierul de Iassi”, „Albina Carpaților”, „Observatorul”, „Transilvania”, „Familia”, „Vocea Covurluiului” și „Vestitorul de Brăila”⁴.

Mișcarea publicistică cîștigînd o pondere deosebită în viața social-politică, sub presiunea necesităților și aspirațiilor spre progres, găsim numai în București paisprezece

¹ I. Hangiu, *Presa literară românească, articole-program de ziare și reviste (1889—1940)*, vol. I, Edit. pentru Literatură, 1968; *Din presa literară românească a secolului XIX*, ed. a II-a revăzută și adăugită, prefață de Romul Munteanu, Edit. Albatros, București, 1970; *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea I-a (1865—1889), Edit. Politică, București, 1964; *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, Edit. Minerva, București, 1970; Teodor Vîrgolici, *Comentarii literare*, Edit. Eminescu, București, 1971.

² P. Cincea, *Viața politică din România în primul deceniu al independenței de stat*, Edit. Științifică, București, 1974; Apostol Stan, *Independența statală în gîndirea și practica politică a anilor 1859—1877*, în „*Revista de Istorie*”, tom. 28, 1975, nr. 10.

³ Unele colecții originale sau microfilmate ale presei românești, din perioada 1877—1878, se găsesc și la Biblioteca Academiei R.S.R.

⁴ „Albina Carpaților” și „Observatorul” se editau la Sibiu, „Transilvania” la Brașov, „Familia” la Budapesta, „Vocea Covurluiului” la Galați, „Curierul de Iassi” la Iași, iar „Vestitorul de Brăila” la Brăila.

tipografii⁵. Radicalizarea atitudinilor și mai ales deplasarea vizibilă a centrului de preocupări spre aspecte de interes național au determinat forțele politice ale vremii să asigure organelor de presă condiții materiale, iar tematica să corespundă și intereselor de

Fig. 1 — Calendar editat de publicistul N. D. Popescu.

⁵ O pagină din istoria tipografiei române contemporane. Tipograful Carol Göbl, 25 de ani de muncă, Institutul de arte grafice „Carol Göbl”, București, 1901.

LUNI, 13 SEPTEMBRU

O ZI DE GAZETĂ

ANUL I

SUPPLEMENT LA N°. 98AL
ROMÂNIEI LIBERE

Se vinde în profitul Ospiciului Independenței

STIRI TELEGRAFICE De pret de doi bani. Peste, 20 September. — Birnie scantei si dazare comertului de la Sibiu, se aduce o alta	SERVICIUL TELEGRAFIC de comunicatii LIBRE o (Apasat dintr-un) 20 September — 2 ore amara Luni, 21 September. — Costul serviciului de la	putat a includeți Cereza Roșie, iar gra- tial a cunoscut mijlocul în vreme războiului marea armată! D-nei Helena Bibicovici, care trăiește acum în Iași.	lor cu să trimită o scrisoare împotriva. M. S. împotriva prietenilor acestor scrieri, a comisi- (Instituțiile erau la gât a profesional scriitorii G. George. La 1 September M. S. (Domeniile au servit cu marele duze Nicolae, a compozit mada — căsăt, care l-a primit cu ocazia de a se de-
--	--	--	--

Fig. 2 — Supplement editat în folosul războiului de independență.

grup. Așa se explică de ce pe lângă proprietarii de tipografii, meseriași pricepuți și buni organizatori, cum au fost asociații tipografi Weiss și Thiel sau C. Petrescu-Conduratu, întâlnim în conducerea unor tipografii și pe conservatorii Nicolae Blarenberg și George Em. Lahovary. Aceleași condiții care au impulsionat climatul publicistic au dus la înființarea în București a tipografiei oficiale, finanțată de stat⁶. Tot ca reflexe pozitive ale activității editoriale, în capitalele de județ au luat ființă noi tipografii⁷. Astfel, din statistici mai rezultă că în anul 1877 se tipăreau în toate ținuturile românești aproximativ o sută de cotidiane și periodice⁸.

În general presa noastră avea o înfățișare comună și monotonă, rezumându-se la reportaje parlamentare, telegrame transmise din străinătate, iar ultima pagină se rezerva publicității comerciale. Condițiile tehnice nu permiteau reproducerea de ilustrații și prezență grafice atractive. Situația este explicabilă dacă ținem seamă că peste hotare prima fotografică de presă s-a publicat în S.U.A., la 4 martie 1880. De atunci începe deci istoria fotografiei de presă, perfecționarea și răspândirea ei ca o componentă importantă a ziaristicii. Volumul de informații telegrafice sporind substanțial în timpul războiului din Balcani, la București s-au stabilit și succursale ale marilor agenții internaționale. Așa, de pildă, printr-un contract guvernamental semnat în ianuarie 1877, în capitală s-a înființat succursala agenției franceze denumită: „Agenția Havas a României“.

Publicității și orizonturile lor. Contactul cu presa scrisă în urmă cu un veac poate să dezvăluie numai parțial anonimul ce ascundea numele autorilor de articole, cele mai multe materiale erau nesemnate. Colectivele redacțiilor fiind însă restrinse, articolele de mari dimensiuni nu puteau fi scrise decât de redactorii și directorii acestor publicații, iar numele lor figurează pe frontispiciul gazetelor respective. Văzuți în epoca lor, publiciștii de atunci se prezintă cu o structură de mare mobilitate, aveau o pregătire multilaterală axată pe o temeinică buză umanistă. Atenți la actualitate se străduiau să disocieze generalul de particular, universalul de accidental și durabilul de efemer. Cei mai mulți gazetari începeau să-și pună problema valorii articolelor publicate.

Mulți dintre acești ziarști erau mai ales personalități marcante ale vieții culturale decât ale celei politice. Așa, de pildă, G. Dem. Teodorescu, licențiat în litere la Sorbona, a fost profesor de l. latină și l. română la Liceul Matei Basarab din București, ulterior ajunge ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor. Ne-a lăsat contribuții la

⁶ Georgescu Ionescu, *Spicuri din trecutul tipografiei cu privire mai ales la tipografiile românești din diferite epoci*, București, 1907.

⁷ D. C. Ionescu, *Un mic istoric al tipografiei din România, extras din „Almanahul graficelor române pe 1928“, Craiova, 1927—1928.*

⁸ C. D. Aricescu, *Progresul ziaristicii în România*, în „Columna lui Traianu“, an. IV, nr. 9, duminică 7 iulie 1873, p. 156—163; lt. col. Constantin Căzănișteanu, Silviu Achim, *România în timpul războiului de independență*, în „Almanah Scintela“, 1977, p. 136; Ion Munteanu, *Războiul de independență, Almanah 1877*, în „România literară“, nr. 52 din 30 dec. 1976, p. 12—15.

introducerea criteriilor științifice de culegere și interpretare a folclorului și o istorie a filozofiei antice. Îscăbind cu pseudonimul Ghedem, el a fost primul biograf și bibliograf al lui Anton Pann. În istoria presei îl găsim corector, reporter, traducător, secretar de redacție și redactor la ziarul liberal „Românul”, condus de cunoscutul om politic și publicist C. A. Rosetti. La aceeași publicație a lucrat și Ioan G. Bibicescu, de la care avem culegeri de folclor, studiile : „Reforma școalelor secundare”, „1848 în România” și „Reforme necesare”. Ulterior a întemeiat în București ziarul „Telegraful român”. Ambii ziaristi au colaborat la apariția publicației, de răsunet în epocă : „Dorobanțul”, al cărui tiraj a depășit cifra de 9 000 exemplare ; editor era Carol Göbel⁹.

Tot pe frontul publicisticii conservatorii au avut condee cu temperament ardent și inteligență vioaie. Astfel Grigore H. Granda a fost diplomat, profesor și revizor școlar. A editat multe ziare și reviste, dintre care amintim : „Steaua Daciei”, „Opiniunea” și „Albina Pindului”. Deși puțin cunoscut azi în istoria presei românești, Granda avea în 1877 ceea ce se cheamă „un nume” ; el a fost redactorul cotidianului „Resbelul”, tipărit în 30 000 de exemplare. La editarea lui a colaborat și tipograful Ioan Weis. În timpul războiului de neatîrnare ziarul avea un corespondent voluntar pe front, era diplomatul și viitorul ministru plenipotențiar la Belgrad, Emil Ghika¹⁰. Grigore Granda a fost printre cei dintâi poeți români care au descris mediul industrial. Și-a scris versurile sub influența lui D. Bolintineanu, iar în romane a criticat prejudecățile aristocrației¹¹.

Activitatea jurnalistică, pusă în slujba celor mai nobile condeie, poate să dea viață unei valori supreme: ideea de independență națională. Așa a gândit și Dimitrie August Laurian (fiul lui August Treboniu Laurian), când a fondat în anul 1877 cotidianul „România liberă”. Deși politic a oscilat între liberali și conservatori, avînd și legături sporadice cu reprezentanți ai mișcării socialiste, el a ridicat prestigiul presei la exigențe naționale deosebite. Doctor în filozofie la Bruxelles, a predat această disciplină la liceele

Biletu de intrare
la
PRODUCTIUNEA
arangiata
in favoarea ostasiloru raniti romani din Romani'a
la 4/16 Iunlu 1877 in sal'a hotelului „Nr. 1“.
Pretulu 1 fl. de persóna.
Inceputulu la 8 óre sér'a.

👉 **NB. Programe se capeta séra la cassa.** 👈

Fig. 3 — Bilet la spectacolul organizat de românii din Brașov.

⁹ Academia R.S.R., Academia de științe sociale și politice a R.S.R., *Istoria literaturii române*, vol. III, Epoca marilor clasici, București, 1973 ; Gh. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, ediție îngrijită și prefațată de Al. Bistrițeanu, Edit. Tineretului, București, 1957 ; I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, ediție îngrijită de Maria Croicu, prefațată de I. C. Chițimia, Edit. Minerva, București, 1970.

¹⁰ Emil Ghika, *Luarea Rațovei*, în „Resboiul”, nr. 114 din 23 noiembrie, 1877.

¹¹ Grigore H. Granda, *Scriseri*, Prefață, text ales și studiu, note de Pavel Țugui, Edit. Minerva, București, 1975 ; Pavel Țugui, *Grigore H. Granda — omul și opera*, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1977.

LUPTELE DE LA GRIVIȚA.

Sub acest titlu, *Românul* mai publică următoarea corespondință :

Înainte Griviței, 3 (15) Septembrie.

Armata română a dovedit, în modală cel mai strălăcită, la atacul Griviței, că e demnă d'a avea un loc de onoare între armatele țerilor civilizate.

Țina de 30 Augustă va rămâne în analele istoriei române.

Ia acea zi, pe la orele 5 de dimineață, se adunară colonele de atac din diviziunea III-a și a IV-a p'o negură, cum arare-or se pôte vedea, ca tôte că ploua neconținută; epiritul armatei era escelinte și entueiasniui domnea ia tôte rindurile.

Ora ficsată pentru atacă era 3 după ameză.

Artileria a întreținut din tôte bateriile un foc bine hrănită asupra redutei.

Când momentui epremă era aprós, artileria noastră începu un foc violinte asupra întăririlor inamicului.

Colonelul A. Anghelescu, în mijlocul unui foc teribil de granate, inspectă o dată bravele-i trupe, înainte de pornirea loră ia pntniui destinată.

Era ora 3 fără puține minute, când o mișcare generală începu a atrage atențiunea mea.

Fig. 4 — Articol publicat în „Telegraphul“, nr. 1624 din 8 sept. 1877, p. 3.

Sf. Sava și Matei Basarab din Capitală. Purtător al unor tradiții moștenite din familie, este printre primii autori de manuale școlare pentru economie politică, instrucție civică, drept constituțional și administrativ. Academia română l-a ales membru corespondent. Nicolae Iorga l-a caracterizat astfel : „A fost scriitor cu condeiul ușor și mlădios, ziarist cu simț de răspundere, om de carte care făcuse cu strălucire studii înalte, cuvântător elegant și armonios, dascăl iubitor de chemarea sa, a cărui însemnătate pentru întemeierea unei nouă societăți românești o înțelegea bine“¹².

Învingând greutățile, gazetarii români din Transilvania au sprijinit cu toată convingerea afirmarea identității naționale. Așa, de pildă, Ioan Al. Lapedatu, fiu de țărani săraci din părțile Sibiului, fiind eminent la învățătură, societatea „Transilvania“ din București l-a trimis bursier la Bruxelles, unde și-a luat doctoratul în litere și filozofie. Profesor de filozofie clasică la gimnaziul românesc din Brașov, a colaborat cu versuri și proză la mai toate publicațiile vremii de pe ambele versante ale Carpaților. Avea legături cu M. Eminescu, Aron Densușianu și Al. Odobescu. Jurnalismul său activ s-a impus în paginile

¹² N. Iorga, *Oamenii cari au fost*, Editura Alcalay, București, f.a., p. 17.

săptăminalului „Albina Carpaților“, pe care a editat-o la Sibiu cu profesorul Visarion Roman. Cu toate că s-a stins din viață la numai 34 ani, a lăsat în istoria culturii românești nuvele istorice din trecutul nostru, studii de literatură și numeroase articole în presă referitoare la civilizația națională¹³.

Din perspectiva deschisă de activitatea patriotică a publiciștilor în anii 1877—1878 se poate constitui o adevărată bibliotecă de micromonografii care să umple spațiile albe din istoria presei românești. Dacă publicistica magistrală a lui Titu Maiorescu, Iosif Vulcan, Mihai Eminescu, Gheorghe Barițiu, Ion Slavici, C. A. Rosetti și Ion Luca Caragiale este cuprinsă în studii și lucrări de istorie literară, nu tot la fel putem afirma despre activitatea lui Emil Costinescu, Ioan Scipione Bădescu, I. C. Fundescu, Grigore Păucescu, Constantin Esărcu și mulți alții rămași încă în anonim¹⁴.

Mesagerii aspirațiilor de independență. O semnificație majoră care se desprinde cu pregnanță din presa noastră o constituie renunțarea temporară la polemicele politice răpândite, pînă în 1877, aproape zilnic în publicațiile liberalilor și ale conservatorilor. Ilustrativ în această direcție este declarația publicată la 26 aprilie 1877 în „Timpul“ din care reproducem afirmația următoare: „În fața acestor fapte împlinite (se referă la convenția româno-rusă — u. n.), în fața unor împrejurări, de la care poate atîrna viitorul statului nostru, noi conservatorii credem, că ar fi și nepatriotic și inoportun de a cere guvernului, căruia evenimentele i-au încredințat soarta țării, dificultăți în chestiile exterioare. Opinia noastră despre acest guvern este cunoscută; ea nu s-a schimbat întru nimic. Pentru moment însă credem că o polemică în contra politicii sale din afară nu este la locul ei“¹⁵. Pe aceeași poziție realistă s-au situat toate publicațiile vremii.

Prudenți în aprecieri față de evenimente externe înaintea intrării noastre în război, ziaristi au declanșat o adevărată campanie de susținere a frontului odată cu începerea primelor ostilități și au rămas pe această poziție pînă la sfîrșitul războiului. În această febrilă activitate publicistică poetul Al. Macedonski a editat ocazional gazetele „Fulgerul“, „Trăsnetul“, „Dunărea“, „Vestea“ și „Plevn“, iar I. L. Caragiale și Frederic Damé au scos cotidianul „Națiunea română“. Din aceste ziare s-au păstrat puține exemplare, iar alte colecții sînt pierdute în întregime¹⁶. În deplină armonie cu atmosfera din 1877, în București, pe lângă alte publicații, s-au editat special „Dorobanțul“ și „Răsboiul“¹⁷.

Răsfoind aceste publicații întîlnim în prim plan rubrici intitulate: „Teatrul resboiului“, „Resboiul“, „Din afară“, „Ultime știri“ sau „De pe cîmpul de luptă“, toate rezervate evenimentelor din sud-estul Europei. Problematika specifică idealului independenței și suveranității naționale nu s-a rezumat numai la comunicarea și comentarea știrilor de pe front, ea s-a diversificat exprimînd aceleași sensuri naționale și prin publicarea producțiilor literare dedicate aceluiași moment crucial din istoria noastră. Dintre zecile de poezii dedicate războiului neatîrnării amintim numai: „Hora de la Grivița“, „Steaua României“ și „Marșul 1877“ scrise de Vasile Alecsandri, George Sion și Gr. Bengescu.

Urmărindu-se mobilizarea tuturor energiilor și resurselor poporului român pentru cucerirea independenței, presa noastră anunța organizarea spectacolelor, a donațiilor și alte forme de ajutor dat frontului, răniților și familiilor rămase fără ocrotire. Ziarele vremii

¹³ I. A. Lapedatu, încercări în literatură, ediție îngrijită, prefață și bibliografie de D. Vatamaniuc, Edit. Dacla, Cluj-Napoca, 1976; Elena Dunăreanu, Presa românească sibiană (1851—1968), Sibiu, 1969.

¹⁴ Emil Costinescu a fost redactorul la „Românul“, Ioan Scipione Bădescu la „Curierul“ de Iasi și I. C. Fundescu la „Telegraful“ din București, Grigore Păucescu director la „Timpul“, iar Constantin Esărcu la „Presa“.

¹⁵ Titu Maiorescu, Istoria contemporană a României, 1866—1900, București, 1925, p. 121—122.

¹⁶ Teodor Virgolic, Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale, București, Edit. Eminescu, 1976, p. 127—169; T. Cazanil, Șapte zile din viața ziaristului I. L. Caragiale, în „Presa noastră“, nr. 8, 1973, p. 27—31.

¹⁷ Ziarul „Dorobanțul“ apare numai în perioada războiului (15 noiembrie 1877—31 mai 1878), în timp ce „Resboiul“, cu unele modificări în intitulatură, își pelungește longevitatea pînă în 1902.

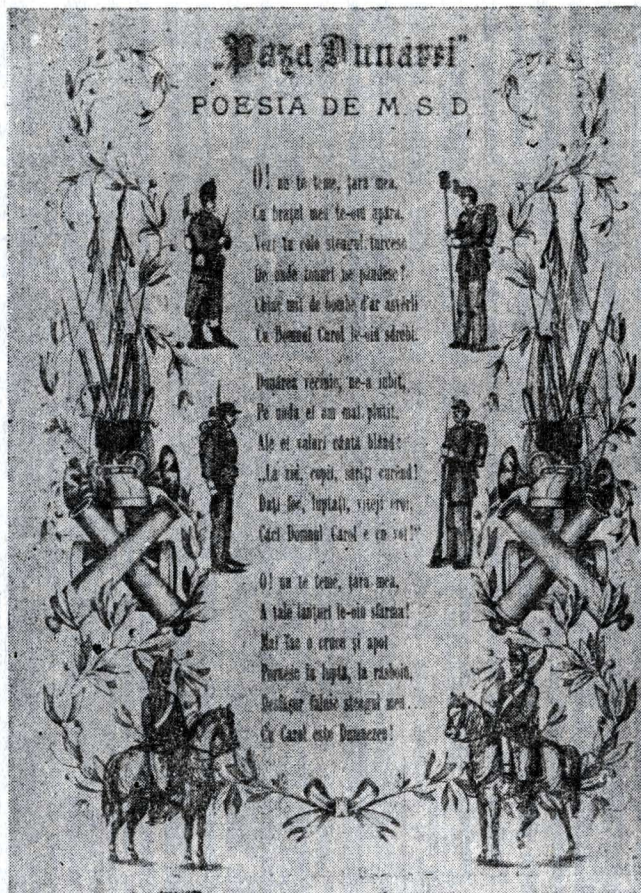

Fig. 5 — Poezia „Paza Dunării“ difuzată pe foi volante.

Fig. 6 — Hartă editată în 1877 de lt. col. Pappasoglu.

consemnează conferințe și spectacole date în folosul armatei, editau suplimente în folosul „Oficiului independenței”. Acest sentiment al solidarității naționale a fost unul dintre pilonii de bază în obținerea libertății naționale¹⁸. Folosind orice mijloc pentru a pune în lumină semnificațiile istorice ale cuceririi independenței, gazetele anunțau cititorii că pictorii și desenatorii N. Grigorescu, Carol Popp de Szatmary, G. D. Mirea și Sava Henția merg pe frunți să alcătuiască schițe de desene din fapte autentice¹⁹.

Desigur că prestigioasa operă a pictorilor independenței realizată la nivele artistice diferite a folosit în special presei ilustrate, cum erau „Resboiul”, „Dorobanțul”, „Familia”, „Albina Carpaților” și „Ghimpele”²⁰. Reproduse în aceste cotidiene și periodice la un nivel artistic scăzut, utilizându-se în 1877 numai litografierea, schițele și desenele, datorită limbajului lor direct, laconic și de maximă accesibilitate, au sintetizat acțiunile militare din războiul de independență²¹. De fapt întreaga ilustrație de acum un secol este folosită astăzi de toate publicațiile noastre²². La fel biografiile eroilor căzuți pe cîmpul de luptă, publicate atunci, ne sînt de folos²³.

În afirmarea acestor mărețe tradiții pledează și ordinele de zi ale comandamentelor armatelor române și ruse publicate la loc de cinste în organele noastre de presă. Descriind realitatea în adevăratele ei culori, publiciștii n-au îngăduit nimănui să minimalizeze meritele poporului român, au luat atitudine împotriva celor care făceau abuzuri în politica internă.

Publicistica de informații cotidiene. Nevoia de formare a unui climat general, favorabil revendicărilor naționale, a grăbit și procesul de modernizare a tematicii presei. Așa s-au conturat, de regulă pe ultima pagină, anunțuri de reclamă și popularizare care și azi, la prima vedere, dau impresia numai de simple anexe comerciale. Trecînd peste conținutul lor eterogen să ne oprim la anunțurile despre tipărirea color a hărților războiului și a lucrării „Suveranitatea și independența României față de capitulațiile, tratatul și convenția din Paris”²⁴. Uitate în gazetele vremii, anunțurile se sincronizează cu eroismul de pe front și intervin concret în configurarea preocupărilor poporului român. În sfera aceluiași preocupări se înscriu și popularizarea hărților cu ținută didactică, cît și a manualelor școlare pentru istoria patriei²⁵. În acest sens menționăm ca titluri semnificative: *Charta Teritoriu Române*, cunoscute mai înainte sub numele de *Dacia* și *Prescurtare din istoria românilor urmată de poeme și tractate pentru clasele primare și cine vrea a o studia cu lesnire*.

¹⁸ „Bilet de intrare... în favoarea răniților din România”, Brașov, Iunie 1877; „Bilet de intrare la producțiunea aranjată în favoarea răniților”, 4/16 Iunie 1877; „Supliment la nr. 98 al României libere”, 12 septembrie, 1877.

¹⁹ „Resboiul”, nr. 7 din 30 Iulie 1877, p. 3.

²⁰ Mirea Toța, Războiul pentru independență în opera artiștilor contemporani, în „Almanahul Tribuna '76”, p. 104—115; Petru Comarnescu, Cu șevaletul pe cîmpul de luptă, în „Gazeta literară”, nr. 17 din 27 aprilie 1967, p. 6; Marin Nicolau Golfin, Războiul pentru cucerirea independenței de stat a României, oglindit în arta plastică, grafică și pictură — rezumatul tezei de doctorat.

²¹ Desenele reproduse pe piatră calcaroasă specială se multiplicau prin suprapunere.

²² Locot. Col. Nicolae Popescu, *Armata română în războiul pentru independență 1877—1878*, București, Edit. Militară, 1972.

²³ Pentru exemplificare menționăm: „Dorobanțul”, nr. 30 din 15 decembrie 1877 („Dimitrie Giurescu, maior, mort la Rahova”) și „Resboiul”, nr. 51 din 12 septembrie, 1877 („Luarea Griviței — moartea eroică a căpitanului Valter Mărăcineanu”, desen de C. Popp de Szatmary).

²⁴ *Charta resbelului, în limba română*, Edit. Ella Grassyanu, 1877; F. Budic, V. Haorda, *Charta strategică a războiului în Europa și Asia, 1877* și Alexandru Vlădescu, *Suveranitatea și independența României față de capitulațiile, tratatul și convenția din Paris* 1877.

²⁵ A. T. Laurian este autorul; alte hărți au fost editate de inginerul I. V. Massalopu și locot. col. Dimitrie Papassoglu; Alexandru I. Puiu a redactat manualul *Prescurtarea din istoria românilor urmată de poeme și tractate pentru clasele primare și cine vrea a o studia cu lesnire*, Focșani, 1876, iar George Hrisoscoileu a scris *Elemente de istoria românilor pentru școlile primare*, Iași, ed. a II-a de Th. Codreanu, 1878.

Felul direct prin care mica publicitate se adresa celor mai diverse cercuri de cititori reflectă la dimensiuni reduse cerințele și progresul societății noastre moderne. Înlănțuirea logică a reclamelor comerciale conține și informații despre apariția calendarelor, adevărați precursori ai almanahurilor contemporane²⁶. Inspirare din războiul pentru independență, zeci de pagini din calendare sînt dedicate acestui eveniment. În ele găsim povestirile : Sentinela de la Grivița și Istoria rezelului orientală, redactate în manieră foiletistică de fecundul prozator N. D. Popescu.

O altă expresie a sprijinirii războiului de neatîrnare de către publicistica românească o constituie și foile volante. S-au tipărit bilete de intrare la spectacole date în favoarea răniților, au circulat tot pe foi volante manifeste adresate populației de domnitorul Carol și marele duce Nicolae. De o cuceritoare spontaneitate, vibrație lirică și estetică este poezia : „Paza Dunării“ tipărită pe hîrtie cartonată, avînd pe ambele laturi imagini de ostași, arme și drapele ; ulterior pe aceste versuri s-a compus și un marș triumfal. Consemnînd direct oameni și fapte, foile volante îmbogățesc una dintre cele mai glorioase pagini pe care cucerirea independenței a înscris-o în epopeea noastră²⁷.

Oglindind năzuințele epocii și consemnînd tendințele dominante ale societății românești în epoca luptelor pentru independență, publicistica a contribuit și la mersul progresiv al civilizației. Constituirea frontului comun, prin depășirea divergențelor social-politice și sprijinirea prin toate mijloacele a efortului general pentru cucerirea neatîrnării au marcat înțelegerea profundă, de către publiciști, a dezideratului național. „Pentru a hrăni speranțe — aprecia N. Iorga — pentru a întreține energii, pentru a alina durerea pierderilor prin omagiul adus celor căzuți, a trebuit să se întemeieze... ziare de informații rapide, de literatură vioaie“²⁸.

Capabili să făurească și să mînuiască idei, să dea sinteze originale, să descopere sau să pună probleme într-un fel nou, publiciștii în toate timpurile îndeamnă pe cititori la reflecție, îi mobilizează la marile acțiuni naționale. În funcție de imperatiivele epocii, de realitățile social-politice, stabilim ierarhia adevărurilor istorice, prețuim just oamenii și faptele lor, valorificăm tradițiile progresiste.

*

„Voim aceleași drepturi care sînt comune tuturor națiunilor culte ; a nu se mai plăti acel spoliator tribut, care ne reamîntește timpurile de tristă memorie și umilință pentru Europa, care nu putea fi responsabilă, fiind ipotentă în fața semilunei, care dacă nu era acest mic dar valoros popor, cine știe pînă unde era să se arboreze semiluna...“ („România liberă“, București, an. I, nr. 56 din 26 iulie, 1877, p. 3—4).

„Atacul asupra Plevnei și în special asaltul redutei de la Grivița au dat românilor ocaziunea de-a proba și amicilor și dușmanilor, că națiunea noastră n-a pierdut absolut nimic din vechile virtuți războinice ; ziua de 30 septembrie a răzbutat armata română de toate clevetirile din afară și o-a pus în rînd cu cele mai bune oștiri din Europa. După mărturiile corespondenților străini și chiar după depeșele rușești oficiale, românii au făcut în fața Plevnei minuni de vitejie... Noi, din parte-ne, mai adăugăm numai atît,

²⁶ Dintre calendare amintim : *Calendarul pentru toți românii pe anul 1878 de la Hristos*, edițiunea a doua, București și *Calendarul progresului pe anul 1878 de la Hristos*, anul III, București.

²⁷ Unele foi volante se intitulasă : „Bilete de intrare... în favoarea răniților din România, Brașov, iunie 1877“ ; „Paza Dunării“ poezie ; „La intrarea triumfală a armatei române în capitala României, 8 octombrie 1878“, poezie și „Manifestul Marelui Prinț Nicolae către poporul Român“.

²⁸ N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, 1922, p. 142.

că astăzi toate calomniile și cobirile străinilor sînt reduse la nimic. Cum nu se vor rușina aceia care au îndrăznit să le scornească și să le susțină cu atîta încăpăținare ?!" („Albina Carpaților“, Sibiu, an. I, (1877), nr. 11 din 27 octombrie, 1877, p. 132).

„Exprim sincerea mea recunoștință comandantului trupelor române ale corpului de impresurare, generalului Cernat, care a știut a face să pătrundă spiritul militar în trupe ce pentru prima oară luau parte la lupte... care a știut a împlini pînă la capăt întreaga sarcină ce i se încredințase...“ (Aprecieri făcute de comandantul suprem al armatei româno-ruse, marele duce Nicolae, publicată în „Resboiul“, București, an. I, nr. 155 din 25 decembrie, 1877, p. 2).

POSITION DES PUBLICATIONS ROUMAINES PENDANT LA GUERRE D'INDÉPENDANCE

R é s u m é

La biographie de la presse. Le journal d'information et instrument politique a défini son profil en se séparant des périodiques de culture et satire. Les organes de presse édités par les groupes politiques s'y sont définis avec précision. Les libéraux éditent les journaux : „Românul“ (le Roumain), „Telegraful“ (le „Télégraphe“) et „Dorobanșul“ (le soldat d'infanterie); tandis que les conservateurs avalent comme organes de la presse „Timpul“ (le Temps), „România liberă“ (La Roumanie libre), „Presa“ (la Presse) et „Războiul“ (La Guerre). Dans les chefs-lieux de départements paraissent : „Ialomița“, „Gazeta de Bacău“, „Curierul de Iași“, „Vocea Covurluiului“ et d'autres. Dans les territoires subjugués paraissent „Albina Carpaților“, „Observatorul“, „Transilvania“, „Familia“ et d'autres.

Les publicistes et leurs horizons. Vus dans leur époque, les publicistes de la période 1877-1878, se présentent sous une structure de grande mobilité; leur formation multilatérale était axée sur une solide base humaniste. Beaucoup d'entre eux étaient des personnalités culturelles et moins politiques.

G. Dem. Teodorescu était licencié ès-lettres de la Sorbonne, professeur secondaire de latin et de roumain, ministre de l'instruction publique et des cultes. Il a écrit des travaux de folklore et de philosophie étant le premier biographe et bibliographe d'Anton Pann. Avec le folkloriste I. Gh. Bibicescu il a édité en 1877 le renommé quotidien „Dorobanșul“. Grigore H. Granda, ancien diplômé, professeur, inspecteur des écoles élémentaires et poète. Il a édité „Războiul“ journal de large popularité à l'époque. Dimitrie August Laurian, fils d'Auguste Treboniu Laurian, était docteur en philosophie de Bruxelles professeur secondaire, auteur de manuels scolaires et membre correspondant de l'Académie Roumaine. Pendant l'été de l'année 1877 il a édité la publication „România liberă“. Ion Al. Lapedatu, fils de paysans pauvres près de Sibiu, a passé son doctorat en lettres et philosophie. Professeur au gymnase roumain de Brașov, il a écrit des nouvelles, des poésies et des études de littérature. Il a édité à Sibiu l'hebdomadaire „Albina Carpaților“. Dans l'histoire de la presse roumaine beaucoup de journalistes patriotes ont passé dans l'anonymat.

Les messagers des aspirations de l'indépendance. Comprenant l'impératif du temps, tous les journalistes, indépendamment de leur appartenance politique, ont renoncé temporairement à toute polémique et ont déclenché une véritable campagne de soutien du front, tout en demeurant sur cette position jusqu'à la fin de la guerre. La presse annonçait les événements militaires, les ordres du jour des commandements, ainsi que les spectacles, les donations et d'autres formes d'aides destinées au front, aux blessés et aux familles sans soutien.

Les périodiques d'information quotidienne. Les annonces de réclame commerciale, outre leur aspect hétérogène, publiaient aussi les éditions des cartes dédiées à la guerre d'indépendance, des brochures sur la nécessité de l'indépendance, des manuels d'histoire de la patrie et d'autres matériaux de propagande. C'est dans le même but qu'on a imprimé sur des feuille volantes des billets de spectacles donnés pour aider les blessés, des poésies patriotiques et des manifestes adressés à la population par le prince régnant Charles et le prince Nicolas.

L'organisation du front commun, dépassant les divergences sociales politiques pour appuyer par tous les moyens l'effort général de conquérir l'indépendance, c'est une compréhension profonde des publicistes du desideratum national. De ce point de vue ils se sont situés sur les positions du vray patriotisme.